

TENDINȚE ÎN ATESTAREA PERSONALULUI ȘTIINȚIFIC ȘI ȘTIINȚIFICO-DIDACTIC DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2019¹

DOI: 10.5281/ZENODO.3842678

CZU: 001.89:378.22(478)

Doctor habilitat în economie, conferențiar cercetător **Gheorghe CUCIUREANU**

E-mail: gheorghe.cuciureanu@anacec.md

Doctor în economie **Marina PIȘCENCO**

E-mail: marina.piscenco@anacec.md

Doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar **Tatiana CALLO**

E-mail: crinalb55@gmail.com

Doctor în economie, conferențiar cercetător **Aliona DANILIUC**

E-mail: aliona.daniliuc@anacec.md

Doctor habilitat în biologie, conferențiar cercetător **Vitalie MINCIUNĂ**

E-mail: vatalie.minciuna@anacec.md

Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare

TRENDS IN ATESTATION OF SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-TEACHING STAFF FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2019

Summary. The paper analyses the trends in the attestation of scientific and scientific-teaching staff in the Republic of Moldova in 2019. The confirmation of the scientific and scientific-didactic titles, the approval of the quality of PhD supervisor, the recognition and equivalence of the highly qualified documents obtained abroad are analysed according to several criteria: number of evaluated persons, their structure according to the scientific field, the affiliated institution and so on. There is a decrease in the number of people who have obtained diplomas, certificates and certificates of attestation, but also the maintenance of tendencies and problems in the attestation process, characteristics in previous years.

Keywords: scientific titles, scientific-didactic titles, PhD supervisors, attestation.

Rezumat. În articol se analizează tendințele în atestarea personalului științific și științifico-didactic în Republica Moldova în anul 2019. Confirmarea titlurilor științifice și științifico-didactice, aprobarea calității de conducător de doctorat, recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare obținute în străinătate sunt analizate după mai multe criterii: numărul persoanelor atestate, structura lor după domeniul științific, instituția afiliată ș.a. Se constată micșorarea numărului persoanelor care au obținut diplome, atestate și certificate de atestare, precum și menținerea unor tendințe și probleme în procesul de atestare, caracteristice anilor precedenți.

Cuvinte-cheie: titluri științifice, titluri științifico-didactice, conducători de doctorat, atestare.

INTRODUCERE

În anul 2019 au fost aprobate un șir de reglementări noi ce vizează atestarea personalului științific și științifico-didactic în Republica Moldova, urmare a procesului de stabilire a unor noi proceduri și standarde pentru conferirea titlurilor științifice, a titlurilor științifico-didactice și a aprobării calității de conducător de doctorat, inițiat odată cu adoptarea Codului Educației. Noile reglementări au fost aprobate de către Guvern, Ministerul Educației, Culturii și Cer-

cetării (MECC) și Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC), ultima având atribuția și de a implementa majoritatea dintre aceste acte. În contextul dat, având în vedere că anul trecut s-au aplicat diferite proceduri de atestare în funcție de perioada inițierii acestora, ne-am propus să evidențiem care ar fi principalele caracteristici ale procesului de atestare în 2019 și cum se raportează ele la anii precedenți.

1. CONFIRMAREA TITLURILOR ȘTIINȚIFICE

Metodologia de conferire și confirmare a titlurilor științifice, aprobată la 23 octombrie 2019 (HG497/2019),

¹ Notă: Unele date/informații conținute în acest articol au fost inițial publicate în Raportul de activitate al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare pe anul 2019 [1]

a consfințit deosebirile între susținerea tezelor și confirmarea titlurilor științifice pentru persoanele care și-au făcut studiile în cadrul școlilor doctorale sau cercetări în programe postdoctorale și cei cărora le-au fost aprobate teme de doctorat sau postdoctorat până la constituirea/aprobarea noilor structuri (ultimii având posibilitatea de a susține tezele de doctorat conform procedurii vechi până la 31.12.2023). Noua procedură oferă mai multă autonomie și responsabilitate școlilor doctorale și organizațiilor din domeniile cercetării și inovării în procesul de conferire și confirmare a titlurilor științifice, dosarele de atestare la ANACEC ajungând doar după susținerea publică a tezei/lucrării de sinteză [6]. Spre exemplu, ANACEC nu mai are nicio atribuție la aprobarea componenței Comisiei de susținere publică a tezei/lucrării de sinteză, deși anterior aproba Consiliile științifice specializate pentru susținerea tezelor de doctorat (și la această etapă înainta candidatului o Notă cu observații și recomandări, luarea în considerare a căreia asigură creșterea calității tezelor).

ANACEC a trebuit să examineze dosare de atestare conform Metodologiei aprobate, chiar dacă aceasta conține unele prevederi care vin în contradicție cu alte acte adoptate anterior. Astfel, Metodologia stipulează următoarea procedură: Comisia de doctorat propune acordarea titlului – instituția (rectorul, senatul sau Consiliul științific?) conferă titlul științific – transmite la ANACEC solicitarea de confirmare – ANACEC confirmă – transmite la instituție confirmarea – rectorul/instituția eliberează diploma. În timp ce Regulamentul privind organizarea studiilor superioare de doctorat, ciclul III (HG 1007/2014) prevede următoarele: Comisia de doctorat propune acordarea titlului – transmite la ANACEC solicitarea de confirmare – ANACEC confirmă – transmite la instituție confirma-

rea – rectorul conferă și instituția eliberează diploma. În alt caz, referitor la denumirea titlurilor științifice conferite/confirmate, Metodologia prevede că titlurile se confirmă pe domenii sau ramuri științifice din Nomenclatorul specialităților științifice, iar un Ordin anterior al MECC (nr. 1017/2018) stipula conferirea titlurilor științifice de doctor și doctor habilitat în domenii ca științe ale sportului, științe ale pământului, antropologie, culturologie, care nu se regăsesc ca domenii sau ramuri științifice în Nomenclatorul specialităților științifice.

Pentru a organiza și a facilita procesul de confirmare a titlurilor științifice, ANACEC a aprobat *Tipurile de lucrări acceptate în vederea confirmării titlurilor științifice, Lista bazelor de date acceptate pentru publicarea rezultatelor studiilor în vederea confirmării titlurilor științifice, Corelarea titlurilor științifice confirmate cu domeniile și ramurile Nomenclatorului specialităților științifice* și alte acte metodologice.

Ca urmare a implementării noilor prevederi, în anul 2019 au fost confirmate 14 titluri de doctor în științe persoanelor care și-au făcut studiile în cadrul școlilor doctorale. Alte 174 de titluri de doctor în științe și 22 de titluri de doctor habilitat au fost aprobate conform procedurilor vechi de atestare (susținerea în cadrul Consiliilor științifice specializate și examinarea tezelor la ANACEC în două etape) [3]. Având în vedere numărul încă redus de susțineri de teze în cadrul Școlilor doctorale și dificultatea de a identifica anumite particularități doar în baza acestora, în continuare nu vom analiza titlurile confirmate separat după cele două proceduri urmate.

Tezele de doctorat, în baza cărora au fost conferite titlurile științifice în anul 2019, au fost susținute în 33 de instituții (în figura 1 sunt indicate cele cu 5 și mai multe susțineri de teze).

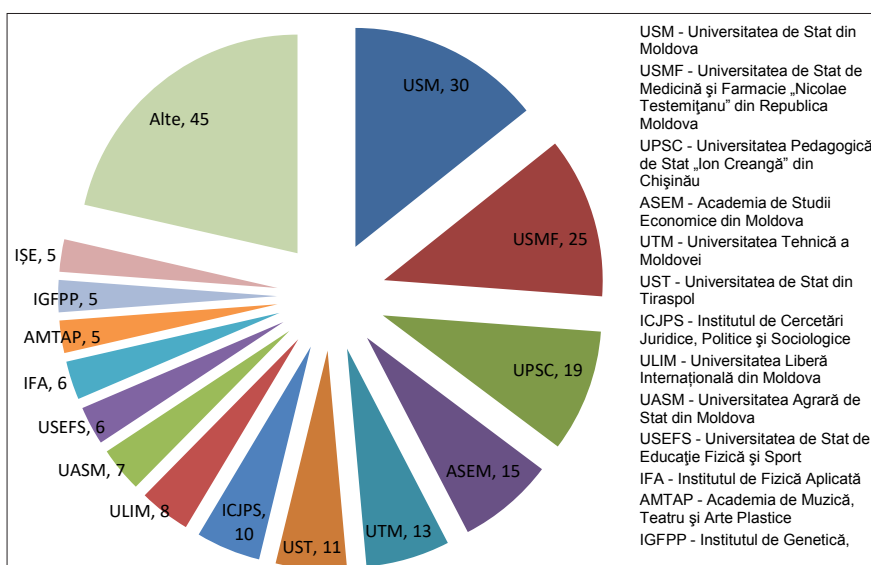

Figura 1. Repartizarea titlurilor științifice conferite în anul 2019 după instituții.

Tabelul 1

Caracteristici de vârstă și de sex ale persoanelor care au obținut titluri științifice în 2019

Domeniul științei	Doctor habilitat		Doctor		
	Vârsta medie, ani	Ponderea femeilor, %	Vârsta medie, ani	Ponderea femeilor, %	Durata cercetării, ani
Științe ale naturii	56	100	35,5	61,9	7,3
Științe inginerești și tehnologii	52	0	42	20	9,8
Științe medicale	51,5	20	40	70	6,2
Științe agricole	-	-	51,1	44,4	10,5
Științe sociale și economice	47	16,7	40,5	67,3	7,3
Științe umaniste	59,3	33,3	41,1	66,7	9,4

Circa $\frac{1}{4}$ dintre teze au fost susținute în institute de cercetare, iar $\frac{3}{4}$ – în universități. Comparativ cu anul 2018, numărul tezelor de doctorat susținute a scăzut cu 34, inclusiv în majoritatea instituțiilor, mai pronunțat în Institutul de Filologie (8 teze), Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (-7 teze), Universitatea de Stat din Moldova (-6 teze) și Institutul de Cercetări Juridice și Politice (-6 teze).

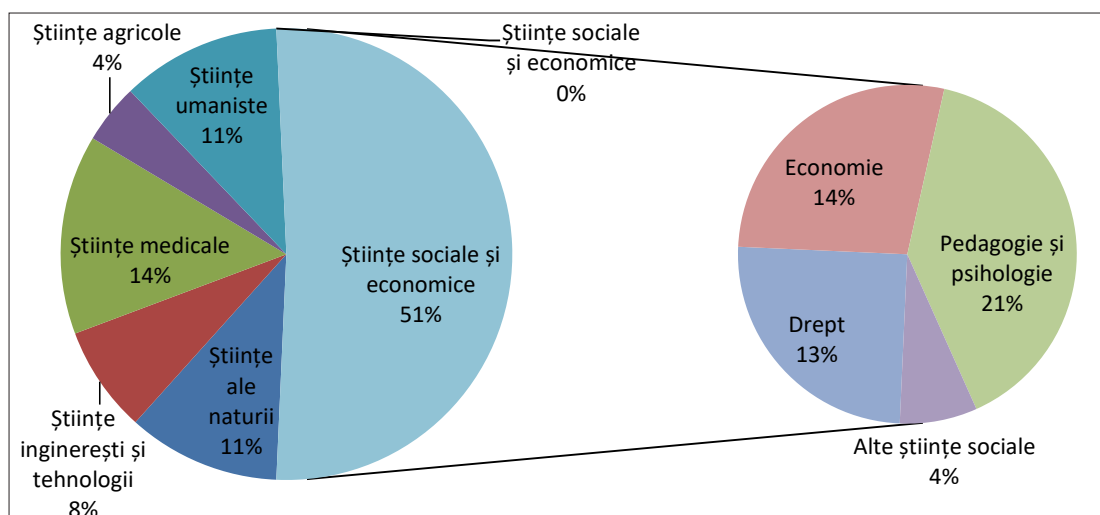
Reducerea numărului tezelor susținute în institutele de cercetare se explică și prin faptul că acestea, începând cu anul 2015, nu mai pot organiza independent studii de doctorat, ci trebuie să facă parte dintr-un consorțiu/parteneriat pentru a participa în acest proces. Pe de altă parte, există și instituții care au înregistrat în anul 2019 o creștere a numărului tezelor susținute comparativ cu anul precedent, cum ar fi Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (+6 teze) și Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (+3 teze).

Analiza titlurilor științifice conferite după genul deținătorilor confirmă tendința de feminizare a cerce-

tării științifice din Republica Moldova, aproape 58 % dintre titlurile științifice în 2019 fiind conferite femeilor. Există însă deosebiri importante în funcție de titlul științific conferit. Astfel, femeilor le-au fost conferite 61% dintre titlurile de doctor și doar 27 % dintre titlurile de doctor habilitat. Se atestă importante deosebiri și după domeniile științei (tabelul 1).

Chiar dacă doctoratul a devenit, în urma reformelor din ultimii ani, al treilea ciclu al învățământului superior, vârsta medie la care se susține teza de doctorat sau se conferă titlu științific rămâne relativ ridicată. Astfel, în 2019 vârsta medie a persoanelor cărora le-au fost conferite titluri de doctor este de 41 de ani, iar a celor cărora le-au fost conferite titluri de doctor habilitat – 53 de ani. Este de remarcat că durata de obținere a titlului științific de doctor (calculată de la data aprobării temei de doctorat și până la decizia de confirmare/conferire a titlului) este de 8 ani, cu diferențe mari între domeniile științei (tabelul 1).

Majoritatea titlurilor științifice au fost conferite în domeniul științelor sociale și economice (figura 2).

Figura 2. Repartizarea titlurilor științifice conferite în anul 2019 după domeniile științei.

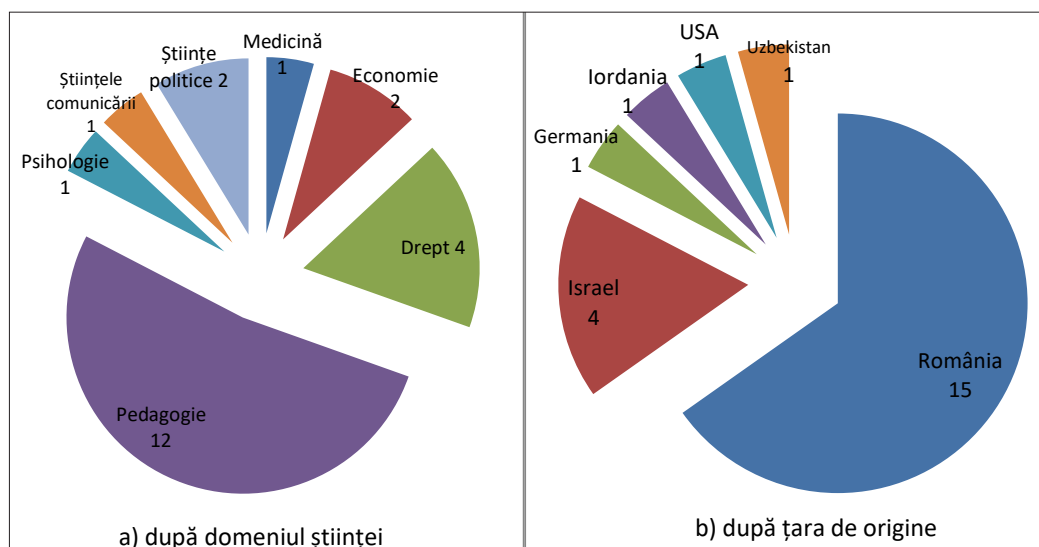

Figura 3. Repartizarea titlurilor științifice obținute de către cetățenii străini în Republica Moldova în anul 2019.

Dacă analizăm separat doar titlurile de doctor habilitat, constatăm că domină științele medicale (45 % dintre aceste titluri), urmate de științele sociale și economice (27 %).

Principalele cauze ale diferențelor pe domenii în conferirea titlurilor științifice rămân cele atestate în ultima perioadă: gradul de dificultate în efectuarea cercetărilor; cerințele aplicate în procesul de susținere a tezelor în cadrul comunității academice; perspectivele după absolvire și obținerea titlului științific [2].

Rezultatele conferirii titlurilor științifice din 2019 se încadrează în tendințele din ultimii ani, inclusiv de creștere a ponderii științelor sociale și economice și diminuare a științelor ingineresti și tehnologii, a științelor agricole și, parțial, a științelor naturii [2].

Din totalul titlurilor științifice, conferite în anul 2019 în Republica Moldova, 23 de titluri de doctor au fost conferite cetățenilor străini. Cei mai mulți cetățeni străini sunt din România, iar cel mai des cetățenii străini obțin titluri științifice în pedagogie și drept (figura 3).

Pentru persoanele care susțin tezele de doctorat după procedura veche, în anul 2019 a fost aproba-

tă formarea Consiliilor științifice specializate pentru susținerea tezelor (CȘS): 12 pentru susținerea tezelor de doctor habilitat și 144 de Consilii științifice specializate pentru susținerea tezelor de doctor în cadrul a 33 de instituții. În componența CȘS au fost incluse 788 de persoane, ceea ce demonstrează o implicare relativ bună a comunității științifice în evaluarea tezelor de doctorat, deși în unele ramuri/profiluri se constată participarea frecventă a unor persoane în CȘS indiferent de tematica cercetărilor. Astfel, 5 persoane au fost incluse în 7 CȘS, iar câte 7 persoane în 5 CȘS și, respectiv, în 6 CȘS [3].

După titlurile deținute de către membrii CȘS predomină doctorii în științe, iar majoritatea experților externi provin din România (tabelul 2), ceea ce este firesc, având în vedere că majoritatea tezelor se scriu în limba română. Implicarea experților de peste hotare poate contribui la asigurarea obiectivității evaluării și creșterea calității tezelor susținute. Analiza efectuată a arătat însă că simpla prezență în CȘS a experților de peste hotare nu este suficientă pentru a asigura calitatea tezelor, deoarece aceștia, în postura lor de oaspeți,

Tabelul 2

Structura membrilor CȘS aprobată în anul 2019

După țara de origine		După titlul deținut	
Țara	Numărul	Titlul	Numărul
Republica Moldova	707	Academician	22
România	67	Membru corespondent	14
Ucraina	10	Doctor habilitat	323
Marea Britanie	2	Doctor	429
SUA	1		
Rusia	1		

nu își permit totdeauna să fie critici și, în plus, conform analizelor efectuate, nu întotdeauna sunt selectați cei mai competenți. În acest sens, mai utilă ar fi existența unui mecanism de expertizare peste hotare a tezelor în domeniile în care nu există posibilitatea de a asigura evaluarea lor obiectivă în Republica Moldova.

În contextul celor expuse, ideea organizării unei evaluări calitative în procesul de atestare a personalului științific la titluri științifice devine un factor de reușită. Dat fiind faptul că s-au introdus unele modificări necesare în Ghidul de redactare a tezei de doctor/doctor habilitat (2018), putem afirma, ca o rezultată pozitivă, *menținerea și, pe alocuri, sporirea nivelului de calitate* al tezelor de doctor, care, în condițiile de tranziție foarte dinamică și multiaspectuală, este un indicator relevant. Această menținere a calității la cote acceptabile înseamnă o recuperare a rolului atestării într-o perioadă destul de complicată a schimbărilor. Respectarea prevederilor Ghidului nominalizat devine o „grijă” permanentă a candidaților la titlurile științifice, ținând cont de următorul principiu fundamental: „Cercetarea științifică este un act de creație științifică individualizată și trebuie tratată anume ca un act de creație științifică individualizată”.

De asemenea, produsul științific al candidaților la titlul științific este profund influențat, sub aspectul calității, de *disciplinarea organizatorică* a acestora, de respectarea principiilor de onestitate, ordonare, responsabilitate. Avem aici în vedere respectarea rigurilor de prezentare a cercetării în formă de teză, corectă în diverse aspecte de conținut, structurare, asigurare bibliografică, finalități etc.

Nu putem să nu menționăm și *tendința* de a *mediatiza rezultatele științifice* în publicații prestigioase naționale și, în special, *peste hotare*. Această deschidere este expresia unei tendințe sănătoase, deoarece ideile promovate privilegiază, într-un fel sau altul, pe plan mai larg, cunoașterea științifică a comunităților științifice naționale.

2. CONFIRMAREA TITLURILOR ȘTIINȚIFICO-DIDACTICE

În anul 2019 a fost aprobat Regulamentul de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior (HG 325/2019), care a introdus prevederi noi în procesul de conferire și confirmare a titlurilor de profesor universitar și conferențiar universitar. Cele mai importante schimbări în obținerea unui titlu științifico-didactic față de procedura actuală sunt următoarele:

- ocuparea funcției științifico-didactice (de minim 1 an) nu va mai fi o cerință pentru conferirea titlului științifico-didactic, ci invers, deținerea titlului științifico-

știco-didactic va fi o condiție pentru ocuparea funcției științifico-didactice (o situație mai puțin întâlnită în practica internațională);

- titlul științifico-didactic se va conferi de instituția de învățământ superior, în urma deciziei unei Comisii de evaluare, și nu de ANACEC, care doar va confirma titlul;

- pentru a obține titlul, candidatul trebuie să îndeplinească cerințele preliminare și să acumuleze un punctaj minim, în funcție de domeniul în care se solicită titlul.

Analiza acestui act normativ arată că, practic, oricine deține titlu științific în Republica Moldova, va putea obține și titlu științifico-didactic de conferențiar universitar sau profesor universitar dacă lucrează într-o instituție de învățământ superior. Activitatea științifică se pare că nu este considerată importantă, iar standardele minime sunt mult inferioare celor din țările europene. Tot punctajul necesar pentru conferirea titlului poate fi acumulat doar în baza unor indicatori mai puțin relevanți, spre exemplu din publicarea în culegerile conferințelor sau în reviste în curs de acreditare. Titlul de profesor universitar va putea fi obținut de doctorii în științe, fără a fi necesar titlul de doctor habilitat. Nu este clar în așa caz care este rostul titlului științific de doctor habilitat în Republica Moldova, or, în țările în care există echivalentul acestuia, el deschide calea conducerii doctoratului și a obținerii titlului de profesor. Nu este clar nici care este rolul Comisiilor de evaluare în instituții, în condițiile când titlul se conferă în baza acumulării unui punctaj, fără a exista o evaluare calitativă (ex., evaluarea activității de predare, cum se practică în unele țări) [4].

Implementarea noii proceduri de conferire a titlurilor științifico-didactice presupune existența unei Metodologii de confirmare a titlurilor științifico-didactice. În lipsa aprobării acestui act, în anul 2019 au fost conferite titluri științifico-didactice doar conform procedurii vechi (în baza recomandărilor senatelor instituțiilor de învățământ superior, aprobate până la intrarea în vigoare a noului regulament). Astfel, au fost conferite 81 de titluri științifico-didactice (cu 67 mai puține decât în 2018), inclusiv 16 titluri de profesor universitar și 65 de titluri de conferențiar universitar [3], în urma demersurilor a 18 instituții de învățământ superior (figura 4). Reducerea de aproape două ori a numărului titlurilor de profesor și conferențiar, conferite în raport cu anul precedent, reflectă, de asemenea, criza prin care trece învățământul superior din Republica Moldova și excluderea titlurilor de conferențiar cercetător și profesor cercetător prin modificările la Codul științei și inovării, intrate în vigoare în anul 2019.

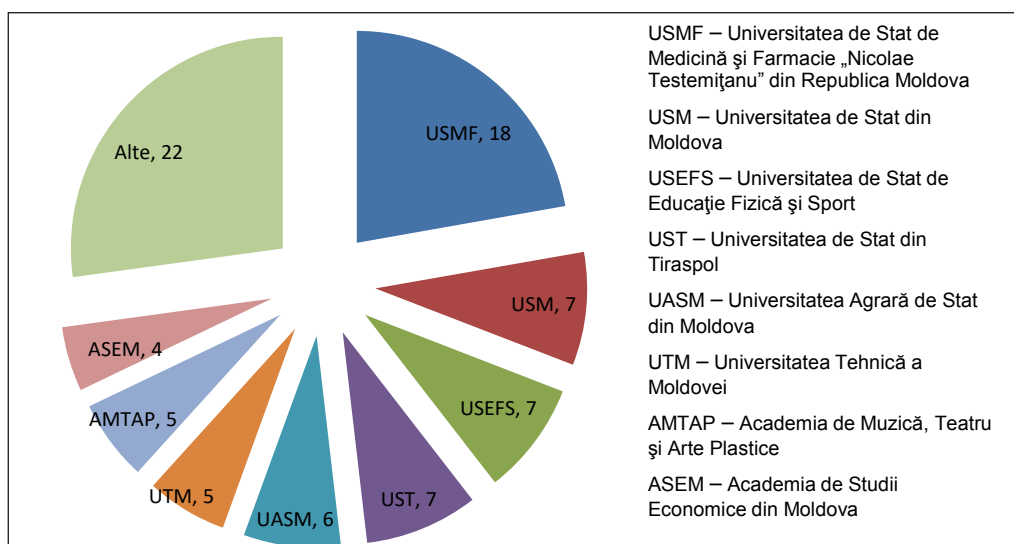

Figura 4. Repartizarea titlurilor științifico-didactice conferite în anul 2019 după instituții.

Mai mult de jumătate (peste 55 %) dintre titlurile de profesor și conferențiar au fost conferite femeilor, acest fapt datorându-se titlurilor de conferențiar conferite în proporție de 63 % femeilor. După numărul titlurilor de profesor conferite, bărbații domină detașat și în anul de referință (12 dintre cele 16 titluri conferite). Acest fapt confirmă situația din mediul academic din Republica Moldova, care atestă că la primele etape de promovare în carieră predomină femeile, pentru ca ulterior proporția să se inverseze și printre profesori, doctori habilitați, administrația de vârf să predomine bărbații.

Vârsta medie la care în anul 2019 a fost conferit titlul de conferențiar este de 45 de ani, titlul de profesor universitar – 59 de ani. Repartizarea titlurilor de profesor universitar și conferențiar universitar, conferite în anul 2019, după domenii științifice, în mare parte corespunde repartizării titlurilor științifice după același criteriu, cu predominarea clară a științelor sociale și economice (40 de titluri), urmate de științele medicale (18 titluri).

Dacă ar fi să ne referim la aspectul calității, aparent atât de problematic, în practica de atestare la titlurile științifico-didactice, atunci trebuie să constatăm că procesul respectiv se inserează într-o arie destul de cuprinzătoare a relației dintre ceea ce a reușit să „aducă” candidatul și cum poate prezenta rezultatele activității sale. În felul acesta, o contribuție o pot aduce noile cerințe normative și, în primul rând, vom menționa necesitatea de a realiza o *analiză sintetică a rezultatelor*. Lucrul acesta disciplinează mult, candidații nu se rezumă doar la a număra, ci trebuie și să analizeze tipul publicațiilor, conținutul lor ca să le raporteze corect la standardele minime, în domeniile respective (activitatea didactică, științifică, de recunoaștere și impact al activității).

Prin această analiză, candidații se văd „dintr-o parte”, ei *se autoevaluează personal*, ei conștientizează unde sunt mai slab pregătiți pentru a accede la titlul științifico-didactic. Din punct de vedere psihologic acest fenomen poate fi considerat ca o *progresie funcțională*, candidatul demonstrează competența sa profesională, dând dovadă de o coordonare amplă a diverselor entități implicate.

Evident, sistemul de atestare a personalului științific și științifico-didactic ar trebui să acumuleze permanent noi proceduri, modalități, instrumente, raportându-le la cele mai relevante asemenea entități din practica internațională, fapt care, în ultimă instanță, ar genera rezultate de calitate. Și nu este vorba aici doar despre marea dimensiune a activității de atestare, de încă un episod din practica de evaluare a calității, ci și despre o opțiune cu implicații metodologice în practica cercetării de calitate. Este vorba despre o revenire rafinată la experiența cercetării dirijate prin atestare.

3. APROBAREA DREPTULUI DE CONDUCĂTOR DE DOCTORAT

Metodologia aprobării conducătorilor de doctorat, din 18.07.2019 (HG 326/2019), a adus schimbări importante în procedura de acordare a dreptului de a conduce doctorate față de cea care era în vigoare [5], dar și confuzii, cum ar fi:

- excluderea utilizării noțiunii de abilitare și utilizarea diferitor sintagme – „aprobare a conducătorilor de doctorat”, „aprobare a calității de conducător de doctorat”, „aprobare a exercitării calității de conducător de doctorat”, fără a fi date definițiile acestora (sau prin ce se deosebesc);

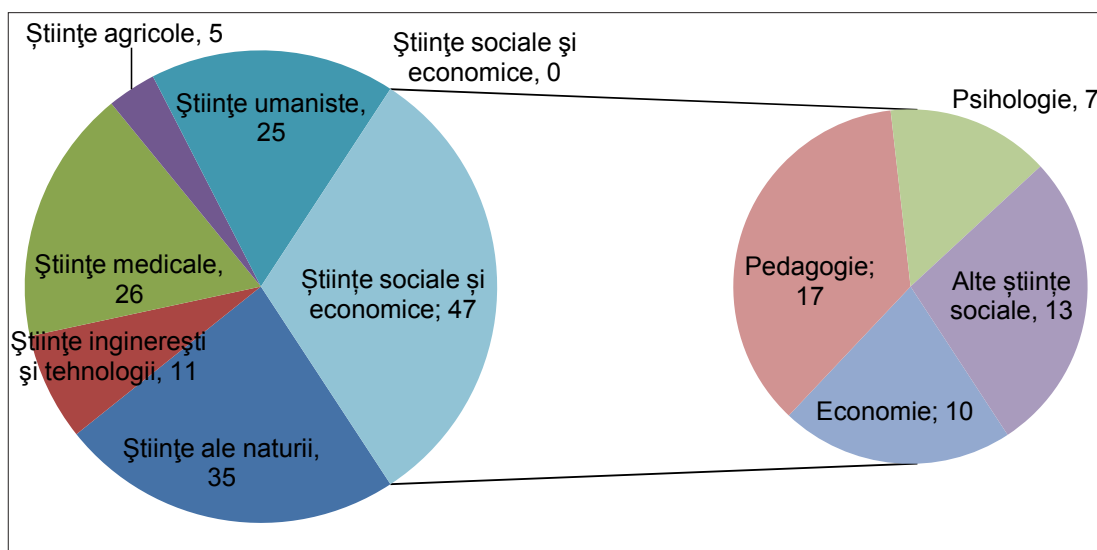

Figura 5. Repartizarea persoanelor abilitate cu drept de conducător de doctorat în anul 2019 după domenii științifice.

- includerea în același document a prevederilor ce se referă la acordarea dreptului de a fi conducător de doctorat și desemnarea în calitate de conducător de doctorat la o teză/un doctorand, fără a se delimita clar procedurile;

- excluderea modalității de recunoaștere și echivalare a dreptului de conducere a doctoratului obținut peste hotare, fără nicio argumentare;

- aprobarea din oficiu a dreptului de conducător de doctorat persoanei căreia i-a fost conferit titlul științific de doctor habilitat, în același timp persoanele cărora li s-a conferit acest titlu anterior fiind nevoite să depună dosare pentru a deveni conducător de doctorat;

- acordarea pe viață a dreptului de a conduce doctorate în condițiile obținerii relativ facile a acestui drept și fără obligația ulterioară de a face cercetări științifice, ceea ce comportă riscul scăderii nivelului de pregătire a conducătorilor de doctorat;

- necesitatea îndeplinirii, de către candidat, a unui set minim de indicatori de performanță științifică, stabilit prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (în vigoare – nr. 1144 din 19.09.2019).

În conformitate cu noua procedură, 8 persoane cărora le-au fost conferite titluri științifice de doctor habilitat în anul 2019, au obținut din oficiu calitatea de conducător de doctorat la specialitățile în care au susținut tezele. Restul persoanelor care au obținut acest drept în anul respectiv – 149, au fost abilitate pe o perioadă de 6 ani, prin procedura veche, întrucât au fost recomandate de către 31 de instituții până la intrarea în vigoare a noii Metodologii de aprobare a conducătorilor de doctorat [3].

Cele mai multe persoane abilitate sunt de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae

Testemițanu” (17), Institutul de Fizică Aplicată (16), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (16) și Universitatea de Stat din Moldova (11). După sex, predomină bărbații (52,3 %), iar după titlul științific deținut predomină doctorii (61 %). După domenii științifice cea mai mare pondere în anul curent revine persoanelor abilitate în științe sociale și economice, științe ale naturii și cele medicale, însă structura este mai echilibrată față de cea a titlurilor științifice și științifico-didactice conferite (figura 5).

4. RECUNOAȘTEREA ȘI ECHIVALAREA ACTELOR OBTINUTE ÎN STRĂINĂTATE

Acesta este singurul domeniu de atestare în care în anul trecut nu au fost aprobate reglementări noi, deși cadrul normativ existent necesită modificări. Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate (HG 472/2004), mai ales după modificările acestuia aprobate prin HG nr. 292 din 14.05.2013, stipulează proceduri nu foarte coerente și clare [7] și, prin urmare, apar dificultăți în implementarea lor. Dintre acestea mai importante sunt următoarele:

- Nu este clar stipulat câte modalități de recunoaștere și echivalare a actelor de înaltă calificare sunt prevăzute în Republica Moldova și care sunt deosebirile între ele. Astfel, conform p. 8 al Regulamentului, reiese că recunoașterea și echivalarea diplomelor și atestatorilor se efectuează prin două modalități: a) documentele obținute în statele cu care Republica Moldova are încheiate acorduri bilaterale privind recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și

științifico-didactică se efectuează prin intermediul comisiilor de experți în domeniu sau ale celor ad-hoc, desemnate de ANACEC; b) documentele obținute în statele cu care Republica Moldova nu are încheiate acorduri bilaterale privind recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică, precum și a actelor care au fost obținute fără permisiunea ANACEC de a susține teza de doctorat în țara respectivă, se efectuează prin reatestarea acestora. Pe de altă parte, prin noua prevedere, de la p. 81, „gradul științific de doctor obținut de solicitant peste hotare poate fi echivalat cu gradul științific de doctor în Republica Moldova, prin ordinul ANACEC”. Nu este clar dacă această modalitate de recunoaștere și echivalare se încadrează în una dintre cele două stipulate anterior sau reprezintă o nouă modalitate, care a fost omisă din lista modalităților de echivalare și recunoaștere de la p. 8.

- Substituirea cuvântului „Reatestarea” cu cuvântul „Evaluarea” la p. 9 creează confuzie privind procedurile care trebuie urmate în cazul fiecărei modalități de echivalare și recunoaștere. Pe de o parte, nicăieri nu este stipulat când se aplică evaluarea, iar pe de altă parte, nu este clar cum se procedează în cazul reatestării. Înseamnă oare aceasta că evaluarea se aplică în toate modalitățile de recunoaștere și echivalare? În așa caz, care este deosebirea în procedurile pentru echivalarea și recunoașterea actelor obținute în țările cu care avem acorduri comparativ cu cele obținute în țările cu care nu avem acorduri?

- Mai multe întrebări trezește „Lista instituțiilor acreditate de agenții incluse în Registrul European de Asigurare a Calității în Învățământul Superior și care

se regăsește în topul celor 150 de universități din lume în baza clasamentelor internaționale oficiale recunoscute” menționată la p. 8. În primul rând, nu este stipulată instituția care elaborează o astfel de listă, or, nu există în lume „topul celor 150 de universități”. În al doilea rând, nu este clar de ce în această listă vor fi incluse doar universități europene, deoarece spre exemplu în primele 150 de locuri ale ARWU (the Academic Ranking of World Universities, Shanghai), unul dintre cele mai (re)cunoscute clasamente pe plan internațional, pentru anul 2019 figurează 58 de universități din SUA, 9 din Australia, 9 din China, 5 din Japonia, 5 din Canada etc. În al treilea rând, nu este clar de ce numărul de universități din această listă va fi atât de mic. Astfel, în clasamentul Shanghai, deja menționat, numărul universităților europene în anul 2019 printre primele 150 este de doar 55, iar dacă excludem și universitățile din țările în care se acordă două titluri științifice, atunci numărul este și mai mic și putem presupune că ele nu vor avea relevanță pentru procedura de recunoaștere și echivalare. În comparație, listele universităților prestigioase din lume, aprobate în România și Rusia, utilizate pentru echivalarea și recunoașterea simplificată a diplomelor este de peste 500 și, respectiv, peste 200 de universități.

În pofida dificultăților de implementare a Regulamentului menționat, în anul 2019 au fost recunoscute și echivalate 18 acte de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate (tabelul 3).

Rezultatele recunoașterii și echivalării actelor în anul 2019 se înscriu, în mare parte, în caracteristicile acestui proces pe întreaga perioadă de funcționare a

Tabelul 3

Repartizarea actelor recunoscute și echivalate în anul 2019 după domeniu, tipul titlului și țara în care au fost obținute

Domeniul științei	Doctor habilitat	Doctor în științe	Țara în care a fost obținut actul
Inginerie	1	3	Rusia (1 dr. hab.; 1 dr.), România (2 dr.)
Medicină		3	Rusia (2), China (1)
Filologie		3	România (2), Rusia (1)
Chimie		2	Franța (1), Lituania (1)
Biologie		1	România
Medicină Veterinară		1	România
Drept		1	Italia
Pedagogie		1	Rusia
Psihologie		1	Rusia
Studiul artelor		1	România
Total	1	17	6 țări

sistemului național de atestare a personalului științific și științifico-didactic. În această perioadă (1993–2019) au fost recunoscute și echivalente peste 650 de acte, cele mai solicitate specialități reprezentând științele medicale, științele ingineresti și drept. Ponderi importante au însă și ramuri cu specific național, cum ar fi istoria națională sau filologia română, insuficiența specialiștilor în aceste domenii fiind soluționată inclusiv prin studii de doctorat în România. Această repartiție după domenii științifice este mai echilibrată decât cea a titlurilor științifice conferite în Republica Moldova. În plus, în totalul celor care au susținut peste hotare este mai mare ponderea unor ramuri importante pentru economia Republicii Moldova, cum ar fi ingineria sau agricultura.

5. ALTE ASPECTE/PROBLEME ALE PROCESULUI DE ATESTARE

Procesul de atestare reflectă în mare parte problemele existente în domeniul învățământului superior și cercetării din Republica Moldova. Din analiza diferitor tipuri de atestări s-au putut identifica probleme în aplicarea actelor normative aprobate în ultima perioadă și, totodată, asigurarea respectării standardelor de calitate în acest proces. Contradicțiile existente în diferite acte, lipsa unei viziuni unitare, neluarea în considerare a bunelor practici internaționale la elaborarea și aprobarea actelor normative, cerințele reduse stipulate pentru obținerea anumitor calificări, coroborate cu manifestările tot mai frecvente, la diferite niveluri, ale nihilismului juridic și moral, pot afecta grav calitatea evaluării în cercetare și educația doctorală. Totodată, lipsa unui cadru normativ la nivel național pentru combaterea plagiatului și altor fraude științifice (Lege privind buna conduită în cercetare-inovare și acte subsecvente, Consiliu Național de Etică etc.) este invocată de experții evaluatori și factorii de decizie din instituții în cazul lipsei unor măsuri în domeniu. Problemele menționate mai sus sunt în special actuale în procesul de asigurare a calității diferitor elemente ce constituie sistemul studiilor doctorale: școli doctorale, conducători de doctorat și teze de doctorat.

Dimensiunea redusă a comunității academice și nivelul existent al culturii evaluării în Republica Moldova este o altă problemă care limitează obiectivitatea evaluării și conduce uneori la tolerarea unor conflicte de interese, acceptarea unor teze de doctorat mai slabe, a unor fraude științifice, nerespectarea confidențialității și obiectivității evaluării, reducerea eficienței sistemului de evaluare a tezelor și altor lucrări științifice, în special în domeniile în care a crescut semnificativ numărul titlurilor științifice conferite în

ultimele două decenii. Totodată, remunerarea scăzută a experților antrenați în evaluarea tezelor și altor lucrări științifice (în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 222 din 28.04.1993 cu privire la retribuirea muncii specialiștilor încadrați în procesul de atestare a cadrelor științifice, didactice, membrilor Comisiei Medicamentului și altor comisii de experți) este un obstacol în vederea implicării celor mai buni experți în procesul de evaluare.

Dintre alte probleme care influențează calitatea atestării menționăm fragmentarea studiilor doctorale, ceea ce nu permite de a beneficia suficient de avantajele organizării doctoratului sub formă de școli doctorale – promovarea interdisciplinarității, dezvoltarea unui mediu pentru promovarea experiențelor și cunoștințelor, sporirea posibilităților de mobilitate etc.; atractivitatea redusă a studiilor doctorale legată de condițiile relativ nefavorabile ale cercetătorilor din Republica Moldova în comparație cu cele caracteristice cercetătorilor din țări puternic dezvoltate care se referă, în special, la asigurarea financiară și cu echipament, infrastructura de cercetare, accesul la baze de date, mediul academic și asigurarea meritocrației, posibilitatea perpetuării în carieră și de a fi în contact cu știința avansată, calitatea vieții și situația social-economică; percepția deseori negativă și rolul redus al cercetării științifice în societate, în mediul educațional (inclusiv în universități) și decizional din Republica Moldova [2], care s-a accentuat pe parcursul anului 2019. Schimbarea statutului doctoratului prin poziționarea acestuia în calitate de ciclu III al studiilor superioare, fără eforturi consolidate în fortificarea aspectelor distincte ale doctoratului în comparație cu celelalte două cicluri ale studiilor superioare, poate conduce la masificarea studiilor doctorale și la reducerea calității acestora, cu posibile efecte negative legate de dependența universităților de studenții cu taxă pentru acoperirea costurilor de funcționare și dezvoltare.

Un aspect interesant al procesului de atestare, care reflectă tendința de emigrare a personalului științific, îl reprezintă adevărurile de autenticitate a actelor emise, eliberate de către ANACEC. În anul 2019, au fost eliberate 112 adevăruri de autenticitate atât cetățenilor străini care au obținut acte de înaltă calificare în Republica Moldova, cât și cetățenilor moldoveni. Datele privind cetățenii Republicii Moldova cărora le-au fost eliberate adevăruri de autenticitate pot servi drept caracteristici ale persoanelor înalt calificate care doresc să emigreze peste hotare și doresc ca actele să le fie recunoscute și echivalente în țările de destinație. Cei mai mulți dintre aceștia reprezintă medicina, fiind persoane cu vârsta cuprinsă între 31-50 de ani (figura 6), adică specialiști bine pregătiți, cu experiență acumulată.

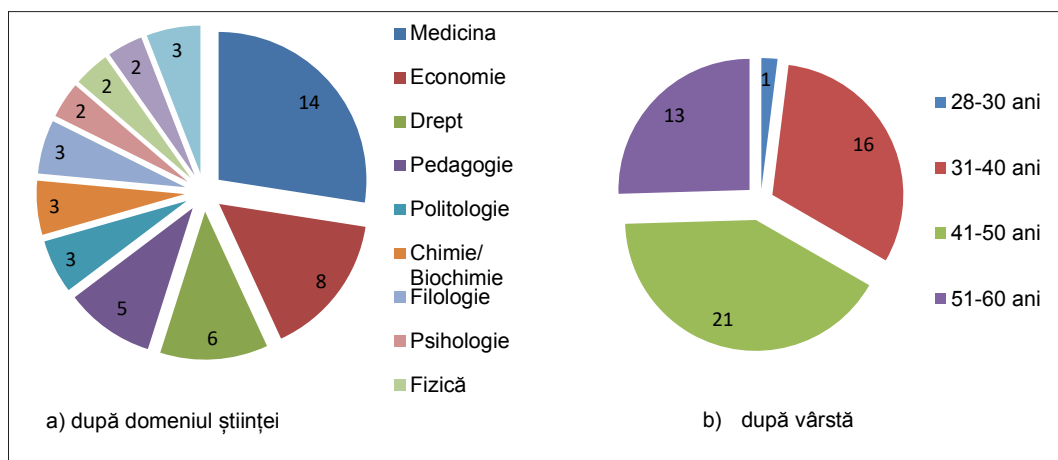

Figura 6. Repartizarea adeverințelor de autenticitate eliberate cetățenilor Republicii Moldova în anul 2019.

Menționăm că acestea sunt doar persoanele din mediul academic care intenționează să emigreze și să activeze în același domeniu și peste hotare. Putem bănuși că, de fapt, numărul reprezentanților mediului academic ar putea fi mai mare, dar că nu toți intenționează să activeze în același domeniu de activitate.

CONCLUZII

Anul 2019 a fost un an de tranziție în domeniul atestării personalului științific și științifico-didactic din Republica Moldova. Pe lângă continuarea atestării personalului conform procedurilor tradiționale, a demarat procesul de punere în aplicare a noilor acte normative privind evaluarea personalului științific și științifico-didactic, adoptate în anul 2019, în special ce țin de confirmarea titlurilor științifice, aprobarea conducătorilor de doctorat și confirmarea titlurilor științifico-didactice. Principalele probleme au constat în asigurarea respectării unor standarde de calitate în acest proces în condițiile unui cadru național reglator contradictoriu /incoerent, a unui nivel redus de cultură a evaluării în Republica Moldova și a desconsiderării importanței cercetării în societate. Per ansamblu, s-au păstrat tendințele în atestarea personalului științific și științifico-didactic caracteristice ultimilor ani, însă cu reducerea numărului celor care au obținut diplome, atestate și certificate de atestare. Numărul mai mic de persoane atestate se explică atât prin trecerea la noile proceduri și standarde de evaluare, cât și prin reducerea comunității academice din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. Raport de activitate pe anul 2019. ANACEC, 2020. [on-line] <http://anacip.md/index.php/ro/transparența/consultări-publice-2> (vizitat la 30.03.2020).
2. Cuciureanu G., Marusic G., Minciuță V., Callo T., Pișcenco M., Daniliuc A. Atestarea științifică în anul 2018: sub semnul reformelor. În: Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr. 1(52), 2019, p. 15-23.
3. Decizii ce se referă la atestarea personalului științific și științifico-didactic aprobate de ANACEC. ANACEC, 2019. [on-line] <http://www.cnaa.md/attestation-commission/meetings/> (vizitat la 31.03.2020).
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior: nr. 325 din 18 iulie 2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 239-240, 427.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Metodologiei aprobării conducătorilor de doctorat: nr. 326 din 18 iulie 2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 246-248, 458.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Metodologiei de conferire și confirmare a titlurilor științifice: nr. 497 din 23 octombrie 2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 320-325, 728.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate: nr. 472 din 6 mai 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 77-79, 610.